

ТЕХНОЛОГІЧНО–КОНСТРУКТИВНИЙ КОМПЛЕКС ГІРСЬКИХ ТА БІГОВИХ ЛИЖ, ЯК ВЗІРЕЦЬ ПРОГРЕСИВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИЗАЙНУ СПОРТИВЕНТАРІЮ

(стаття 1)

Софілканич Т.О., аспірант

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Анотація. У статті розглядається концепція започаткування технологічно–конструктивного комплексу бігових та гірських лиж, з метою виявлення тих характерних особливостей структури та принципів творення, що дозволяють визначити лижі, як результат інноваційного прототипу лижної конструкції.

Ключові слова: геометрія конструкції лиж, технологічно–конструктивні зони спортивентаря.

Ааннотация. Софилканич Т.О. Технологически–конструктивный комплекс горных, а также беговых лыж, как результат прогрессивного совершенствования дизайна спортивентаря. В статье рассматривается технологически конструктивный комплекс горных, а также беговых лыж с целью определения характерных особенностей структуры и принципов первоначального создания, которые позволяют определить лыжу как результат инновационного протодизайна конструкции лыж.

Ключевые слова: геометрия конструкции лыжи, технологически–конструктивные зоны спортивентаря.

Annotation. Sofeelkanych T. O. Conception technology–construction Complex Mountains and Nordics cruising skiing as. An the result progression first design sporting. The article deals wits the exploring Technology – construction complex motions and Nordics cruising king aiming to define the characteristic peculiarities of its structure and the principles of its making, that alloy to define it as an example of first innovation construction skis.

Key words: geometric construction skis, technologies shades sports equipment.

Вступ. В статті публікується фабула хронологічного переліку розвитку започаткування лижного виробництва.

Постановка проблеми. Сьогодні дизайн лиж сприймається як принципово нова сфера конструктивно–технологічної діяльності. В Україні радянського союзу такий значний інтерес до дизайну не спостерігався. Окрім яскравої графіки на лижах, яка була успадкована, прагматичний розвиток технології пострадянського періоду вносить практичну цінність в дизайн, коригує та вдосконалює істинність суб'єктивно – ідеалістичного напрямку тенденцій актуальної буденності в дизайні. Поетапні нюансові розробки лижних деталей дали значні прогресивні досягнення лижному спорті та дозволили розглянути об'єкт лижі не лише як засіб пересування по снігу, а як прогресивно–потенціальний спортивентар, що обумовлює необхідність виявлення характерного константу такого сприйняття.

Аналіз існуючих досліджень свідчить про те, що в попередніх наукових працях розглядалися проблеми технологій обладнань деревопереробних виробництв, а саме: „Збільшення ефективності абразивної обробки матеріалів

ковзної поверхні лижі” І.Н. Гончар 1989р.[5], а також „Розробки абразивних інструментів обладнання та оптимальних режимів калібрування, шліфування армованих елементів дерево-пластикових лиж.” О.Д. Пристая 1988р.[4]. Аналізуючи попередні дослідження, можна зробити висновки, що є причини для більш глибокого хронологічного аналізу аспектів розвитку фабрик лижного виробництва. Технологічний зріст продуктивності даних фабрик виражений та аналізований у періоді з 1944-1991р.р.(Закарпаття).

Мета статті прослідити ретроспекцію виникнення бренду „Фішер” 1924-1959р.р.(Австрія), 1992-2005р.р.”Фішер-Мукачево” – аналізувати формування дизайну конкретної зони лижі, дизайн якої домінує прогресує. Вивчити ретроспекцію парадигми дерев’яної продукції, висвітлити перші спроби створення пластикової конструкції. Провести хронологічний аналіз аспектів розвитку фабрики лижного виробництва Західного регіону України, а саме починаючи з панування Австро-угорської імперії 1944р. Роки визволення Закарпаття і його возз’єднання з Україною 1945р., та роки перебудови, де спостерігається плавний перехід підприємства до австрійської фірми „Фішер”1985-1991рр.

Результати досліджень та обговорення нюансів конструктивної обробки.

Процес виробництва лижі не простий і вартий уваги. Кожна лижа – це складний інженерний витвір. У 21ст. використовуються понад сорок компонентів – порід деревини, пластик, гуми, смоли, скловолокна, фарби, розчинників, а також сплав титану та алюмінію (титаналу). Дерев’яний клин „серця” лижі набирається з багатьох шарів, в яких чергуються тверді та м’які сорти деревини. Все це забезпечує унікальність фізико – механічних властивостей лиж, виготовлених на українсько-австрійським підприємством ТОВ „Фішер – Мукачево”, які в усьому світі славляться якістю технічних властивостей, легкістю і пружністю. Протягом століть слугуючи людині на північному полюсі, лижа не віджила себе як єдиний транспорт для пересування, а вдосконалила себе і несе другі проблеми фізично – культурного розвитку індивідуума. Лижний спорт-це насолода свіжим повітрям, робота над вдосконаленням техніки. Це хобі яке приносить позитивних результатів спортсменам упереджень тисячних долях секунд на фінішній прямій. Новітні технології, висока якість товарів знаменитих брендів „Solomon” (Франція), „Atomic”, (Австрія), „Nordica”, (Італія) та ін. об’єднавшись з „Fischer” в одну команду виробників лиж, борються за лідерство на європейському ринку[2,31]. Перші згадки про виробництво лиж у Мукачеві відносяться ще до радянських часів і пов’язані з іменем місцевого підприємця Юлія Чокнаді. Ще в роки панування Австро-Угорської імперії 1944р. на Закарпатті виготовлялись високоякісні меблі. Угорець за національністю Юлій Чокнаді освоїв нове виробництво по випуску лиж, виробництва меблів, та спортивного інвентарю. На будівництво фабрики ,пішли всі власні заощадження Юлія Чокнаді. З січня 1944 року, в Мукачеві, почалось виготовлення меблів, перших винних бочок, примітивних дерев’яних лиж та

саней процес виготовлення відбувався допомогою спеціального парового барабана та специфічних дерев'яних заготовок. Незважаючи на масивність, лижі користувалися великим попитом у споживачів. Вже саме тут спостерігається перший аспект: загнутий до гори носок лижі - це аксіома, що і по сьогоднішній день відрізняє клеєнопресований щит від сучасної лижної конструкції, і є константою лижного виробництва. Щороку підприємство складом 40 чоловік, випускало 2-3 тисячі пар перших лиж з відсутнім жолобом на ковзній поверхні, з масиву, з примітивним кріпленням у вигляді петлі зі шкіри. Близько 80 відсотків виробничих операцій на підприємстві виконувалося ручним методом. Механізація застосовувалася на досить примітивних верстатах, виключно при розпилуванні лижних заготовок. На підприємстві робітники працювали в одну зміну, по 45 годин щотижня, маючи 1 вихідний день. Історико-хронологічним фактором є відомості про оплату працівників, яка видавалася наприкінці кожного тижня у конвертах – в середньому по 50 пенго. За місячну заробітну плату – у межах 200 пенго можна було купити корову. Розмір місячної заробітної плати свідчить про те, що вже в той період деревопереробне та виробництво лиж було актуальною, рентабельною та прибутковою справою. Після 25 років безперервної роботи на підприємстві, Юрій Чокнаді гарантував кожному робітникові купівлю двохкімнатного будинку, в заміну пенсії. Таким чином можна пересвідчитись, що бути зархованим в кадрах фабрики – це означало мати перспективи на майбутнє.

Після визволення Закарпаття і його возз'єднання з Україною у 1945 році на базі цієї фабрики була створена артіль „29 червня” складом з 20 робітників, яка займалася виготовленням меблів та лиж з одним та більше жолобами на ковзній поверхні - це перший ви фрезерований вручну паз на лижах. Пізніше артіль „29 червня” була перейменована в артіль ім. Сталіна, котру обласне партійне керівництво запропонувало очолити колишньому господарю Юлію Чокнаді, який повернувся до Мукачева. Таким чином, разом з віце господарем фабрики запроектували новий випуск лиж з двох слоїв з назвою: „Карпати”, серцевина лиж вдосконалилась завдяки набору твердих та м'яких порід деревини. 1965р. - спортивно-бігові лижі „Тиса”. Характерні особливості - це еластичність, легкість, відносна міцність, що забезпечувалась завдяки набору з багатьох слоїв деревини різної твердості, до складу яких входила „Карельська береза”, між слоїв, горизонтально у два ряди, стелилися перші пластикові прокладки, з ціллю полегшення ваги. У частину носка та п'ятки, вкладалися не великого розміру клини, які запобігали ламанню лиж. Проклеєні деталі, вкладалися в прес з формою лиж. Внаслідок чого ми проводимо результат аналізу інновації аспекту геометричної конструкції, який є необхідним фактором лижі ХХІст. - це загнутий носок та п'ятка, та аркоподібний прогин в середній частині лижі. Кінцеве фрезерування здійснювалась по формі лижі за допомогою якої корегувався остаточний вигляд бігових моделей лиж. Методом трафаретного нанесення на лижу накладався шрифтовий малюнок

який в кінцевому результаті покривали лаком. 1970 р. – випущено першу партію пластикових лиж „Оріон”. Немало імовірним фактом являлась ретроградка хімічної промисловості у країні, причина якої незважаючи на скептичне сприйняття керівництва, конфліктність полеміки, парадигмою було набуто цінність не регламентувати процес нових технологій. З причини слабого та регресивного ковзання по сніговій поверхні лиж, невдале виробництво змусило до повернення виготовлення дерев’яних лиж та надалі планувати закупку імпортованої сировини з Австрії. Ю.С. Коцібан репрезентував експериментально-конструкторський відділ лижної фабрики, за його словами запевняють, що робота та випробовування спортінвентарю з ведучими спортсменами радянського союзу не була простою. З причини матеріального заохочення переможця, спортсмени не охоче підтримували продукцію радянського виробника і давали перевагу Фінам, Австрійцям або ж любому іншому виробнику який бажав прославити свої промислові досягнення. Такий факт переконує, що починаючи з року заснування по сьогоднішній день йде безперервна боротьба за лідерство, доцільності виробництва виправдання затрат, сенсу чистого доходу, до собівартості продукції, та росту реноме. Перспектива безперервних вдосконалень все ж таки довела гатунок та продуктивність фабрики „Тиса”, критерії показників лиж з масиву пізніше були визнані кращими в світі. Здійснення такого результату відбувається завжди завдяки корегуванню, та зауважень спортсменів. Така необхідна співпраця з інженером-конструктором веде до вдосконалення лижної конструкції любого класу та категорії, але це не стало переграною деяким переможцям віддавати переваги пластиковим лижам іншого виробника, ковзяна поверхня яких була передбачена для змагань та переконувала на успіх.

1979 р. – вперше у світовій історії на лижах „Бескид” здійснено льодовий перехід Дмитрія Шпара на Північний полюс. В історії лижі відзначились, надзвичайно еластичною конструкцією, виготовлені з різних порід деревини досконало просушених природнім та термічним способом, сталені канти, що тримались на шурупах в цілях кращого зціплення з снігом, і були передбачені для звичайного користувача, в індивідуальних випадках замінювались на тверду, незносну, дорогоцінну породу деревини ,яка витримувала любую вологість повітря, та різні перепади низьких температур. Деревина „гікорь ” завозилась з Південної Америки (ціна складала 1м.паг.- 8 \$), її вкладали в паз попередньо фрезерований. Домінантну роль у індивідуальному проектуванні для експедиції кожного комплексу лижі враховувались ергономічні показники: вага, ріст, крок, а також маса рюкзака та екіпірування. Середня частина лижі мала параболічний вигляд, носок та п’ятка кожної підняті до гори так, що лишень під дією ваги індивідуума на сніговій поверхні лижа приймала пряме, горизонтальне положення на снігу, зворотно не прогинаючись у сніг[3]. Наявність таких фактів підтверджує важливу тенденцію тотальності ергономічних показників,

Європа визнала неперевершеність конструкції фабрики „Тиса”, так як металево-пластикові конструкції Фінів та Австрійців не витримували низької температури що призводило до тріскання ковзної поверхні лижі. Задля кращого естетичного вигляду, після експлуатації, з ціллю обміну на лижі, був порекомендований морозостійкий лак австрійського виробництва, а пізніше і складові компоненти для створення ковзної поверхні з пластику.

1984 р. - фабрика стає флагманом з виготовлення бігових лиж, п'ята частина яких експортується за кордон продуктивність виробництва сягає 500 000 пар лиж на рік. 1985 р. – отримано ліцензію на технологію бігових та гірських лиж з визнаним світовим лідером з виробництва бігових лиж австрійською фірмою „Фішер”. 1988 р. на мукачівських лижах „Бескид”, які були виготовлені за унікальним замовленням, спільно радянсько–канадська експедиція пройшла шлях від СРСР до Канади через Північний полюс, жіноча експедиція здійснила подорож в Антарктиду з чарівною назвою „Метелиця”[1,98].

Висновки. Регресія ковзної поверхні першої пластикової лижі, змусила до повернення проектування дерев'яної конструкції лижі, результат запроєктованої моделі якої не був марним, це змусило визнати лижу „Бескид”, як експедиційну модель, і в майбутньому залучитися до співпраці з європейським виробником.

Подальші дослідження пов'язане з більш досконалим вивченням фабульності проблеми індивідуальності типів бігових та гірських лиж.. Провести аналіз дослідження домінуючого прогресу технологій - конструктивних зон лиж.

Література:

1. Рябич В.А. Фішер, Мукачево, Україна- це звучить гордо.- Ужг: 2006-180с.
2. „Лідер ХХІ століття” міжнар. політ. журн. №1 2006.
3. Мукачевская экспериментальная лыжная фабрика каталог продукции 1992г. КФПР.1991.3,1-4111. Т.5000.
4. Пристая А.Д. Разработка абразивных инструментов. Оборудования и оптимальных режимов калибрования-шлифования армирующих элементов деревопластиковых лыж. Автореферат: УДК 685.363.22.05:621.922. Львов 1988г.
5. Гончар И.Н. Повышение эффективности абразивной обработки материалов скользящей поверхности лыж. Автореферат: УДК 621.922: 685.363. Львов 1989г.

Надійшла до редакції 29.05.2007